

Autors: Joaquim Aloy i Bosch, Jordi Basiana i Obradors i Pere Gasol i Pujol. Col·laborador: Ramon Fons i Vilardell

1
Sr. President d'Esquerra Republicana de Catalunya Barcelona-Circ.

Manresa 27 de gener del 1936
Com a President de la Comarcal Bages-Cardener vinc a notificar-vos que en Ple celebrat el dia 26 dels corrents, va esser nomenat en Francesc Senyal Ferrer com a Candidat d'Esquerra Republicana de Catalunya per dita Comarca.

Donada la importància d'aquest Districte i tenint en conta que el nostre Partit es la unica força veritat que hi ha, us prego que tingueu en conta aquesta suggerència.

Visqueu molts anys

Manresa 27 de gener del 1936

2

CIRCOL REPUBLICA D'ESQUERRA

DE

SURIA

L'entitat del Circol Republicà d'Esquerra, en l'assemblea extraordinària del dia 17 del corrent va nomenar el militant. Jeroni Quintana per a delegat efectiu, al III Congrés Nacional de l'Esquerra Republicana de Catalunya.

Suria a 25 de maig de 1936.

El President.

Jordi Solà

El Secretari.

Pere Blanx

El nombre de socis de cent nou. 109.

Jordi Solà

COBRAT

1 PROPOSTA DE CANDIDAT D'ERC DEL BAGES

Aquesta carta, datada el gener del 1936 i trobada a l'Arxiu de Salamanca, és la proposta de candidat d'Esquerra Republicana de Catalunya per a la comarca del Bages per a les eleccions generals del 16 de febrer, suggerida pel ple comarcal d'aquest partit. El candidat és el manresà Francesc Senyal, que acabaria sent elegit diputat a Corts.

2 ERC DE SURIA NOMENA DELEGAT AL III CONGRÈS

Aquesta missiva, del 25 de maig del 1936, recull el nomenament que fa el Círcol Republicà d'Esquerra de Suria, entitat adherida a Esquerra Republicana de Catalunya, del militant que assistirà com a delegat al III Congrés d'ERC, un congrés que finalment no s'efectuarà. Vegi's l'anotació manuscrita sobre el nombre de socis de l'entitat.

PAPERS DE LA REPÚBLICA EN TEMPS DE PAU (1931-1936)

Els partits del canvi

La proclamació de la República, el 14 d'abril del 1931, també va significar l'enfonsament dels vells partits monàrquics i de les seves xarxes electorals pròpies del caciquisme, que falsejaven sistemàticament els resultats de les eleccions. Durant l'època republicana es va crear un nou sistema de partits. Aquests eren els més significatius:

PRINCIPALS PARTITS POLÍTICS A ESPANYA

A l'extrema dreta hi trobem el partit feixista *Falange Espanola*, fundat per José Antonio Primo de Rivera.

El partit de dretes més important fou la CEDA (*Confederación Española de Derechas Autónomas*), liderada per José María Gil Robles. Era un partit centralista, lligat a l'Església catòlica i contrari a les reformes republicanes (entre les quals l'autonomia catalana).

El *Partido Radical*, dirigit per Alejandro Lerroux, era el més important dins el centre polític, tot i que derivà a posicions cada cop més dretanes. També hi havia petits grups de republicans liberals, d'on procedia Niceto Alcalá Zamora, futur president de la República del 1931 al 1936.

Dins el centreesquerra, cal destacar *Acción Republicana* (a partir d'abril del 1934, *Izquierda Republicana*), que aglutinava les classes mitjanes progressistes. El seu principal dirigent fou Manuel Azaña.

Pel que fa a l'esquerra marxista, el més important era el PSOE (*Partido Socialista Obrero Español*). També hi havia el PCE (*Partido Comunista de España*), d'ideologia revolucionària prosoviètica.

Igualment, existien organitzacions nacionalistes a Galícia i al País Basc. D'aquestes, sens dubte, la més important fou el PNB.

PRINCIPALS PARTITS POLÍTICS A CATALUNYA

A Catalunya durant els anys de la República, hi va haver un sistema propi de partits polítics dins del qual les organitzacions estatals que acaben d'esmentar van tenir un paper secundari. Factors com ara el diferent grau de desenvolupament econòmic i social, la qüestió nacional i el règim autonòmic expliquen aquesta situació específica que feia que Catalunya tingués la seva pròpia vida política i que els partits d'àmbit estatal haguessin de cercar acords amb els estrictament catalans.

A la dreta, el partit més important era la Lliga Regionalista (a partir del 1933, Lliga Catalana), que dirigia Francesc Cambó. Era un partit de caire catalanista moderat, socialment conservador i catòlic.

Els partits de centre més importants eren Acció Catalana i Unió Democràtica de Catalunya (UDC).

Dins l'esquerra, representant els interessos de la petita burgesia i d'amplis sectors de les classes populars de Catalunya, hi havia Esquerra Republicana de Catalunya (ERC). Els seus principals dirigents van ser Francesc Macià i Lluís Companys.

La resta de partits d'esquerra, d'ideologia marxista, van tenir un suport popular minoritari: cal destacar la Unió Socialista de Catalunya (USC, partit que col·laborà amb ERC) i el Partit Obrer d'Unificació Marxista (POUM), nascut de la fusió del Bloc Obrer i Camperol i Esquerra Comunista. Un dels seus principals dirigents fou Andreu Nin. El 1936, immediatament després d'iniciada la guerra, d'altres organitzacions marxistes es van unir per formar el Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC), d'orientació comunista prosoviètica.

1 Sr. L. Nicolau d'Oliver
president d'Acció Catalana
B A R C E L O N A

Honorable Sr:
El nostre bon amic i company Sr. Perramón, cumplí dies enrera l'encarrec que li ferem de que us expressés el nostre desitj de poderos escoltar en una conferència, cosa que segons ens digué no fou possible d'aconseguir degut a les múltiples ocupacions que teniu.

Motivaba el nostre prec, ultra el fet de poder escoltar la vostra autoritzada paraula, el de proporcionar l'avinentesa de que poguessi veure degudament exposat l'ideari republicà del nostre partit, un nucli d'elements d'esquerre catalana que us tenen en l'elevat concepte que teniu ben merescut i que no dubtem que pel vostre prestigi i venint vos a la nostra ciutat aconseguirem el seu ingrés a Acció Catalana, evitant així, que els elements republicans catalanistes de Manresa continuïn disagregats.

Es per aquesta raó, que el Consell Directiu d'Acció Catalana de la Comarca de Bages s'ha creuat obligat a prendre l'accord de convadir-vos moviment a que vinguéu a donar-nos l'eventuada conferència. Ens fem càrrec de les moltes ocupacions vostres i que us suposa un gros sacrifici el desplaçar-vos a la nostra ciutat, però us preguem volgueu fer-vos càrrec del cas especial que us han assenyalat i que novament ens obliga a insistir.

Dessitgem que aquest acte pugui cele-

brar-se lo mes aviat millor i ens permetem indicar la data del 12 d'aquest mes. Això no impideix que si per aquest dia no us fos factible, assenyaleu un altre data. Podeu posar-vos d'accord amb el nostre company Perramón i el que amb ell resolgueu a nosaltres ens serà conforme.

Mentre esperem una resposta afirmativa, maneu com sempre, que restem a les vostres ordres.

Pel Consell Directiu d'Acció Catalana de la Comarca de Bages,

President acatal.

Manresa 2 de Setembre de 1930

1 REORGANITZACIÓ D'ACCIÓ CATALANA
A MANRESA

Aquesta carta, del 2 de setembre del 1930, conservada a l'Arxiu de Salamanca, mostra l'intent de reorganitzar Acció Catalana a Manresa. Aquest partit havia nascut d'una escissió de la Lliga. A Manresa es reorganitzà a partir d'aquest any 1930 amb el nom d'Acció Catalana de la Comarca del Bages, i participà activament en la formació de la coalició Concentració Republicana, que fou la guanyadora de les eleccions municipals del 1931, que portaren la República. Després, bastants membres d'Acció Catalana, com ara els dirigents Francesc Farreras Duran, Ramon Sanz Ibars i Joan Selvés i Garner, ingressaren a ERC. D'altres continuaren dins el partit. Entre els seus principals dirigents hi trobem periodistes, intel·lectuals i escriptors com ara Josep Martí Farreras, Antoni Ivars Pi i Vicenç Prat Brunet. La carta d'Acció Catalana de la Comarca del Bages s'adreça a Lluís Nicolau d'Oliver, president del partit i futur ministre del govern provisional de la República.

2 CARTA DEL PARTIT DE LERROUX
DE MANRESA

Els republicans radicals seguidors d'Alejandro Lerroux tenien una llarga trajectòria a Manresa. Paradoxalment, amb l'adveniment de la República anaren perdre força electoral fins a convertir-se en un partit residual el 1936. Diversos factors expliquen aquest fet, com ara les divergències internes entre els radicals manresans, ja que el 1933 hi havia dos grups (el Club Radical o Republicà i el Centre Republicà Radical) que pugnaven per ser considerats els autèntics seguidors de Lerroux a Manresa.

Precisament, aquesta carta del Club Republicà, datada el 1935 i adreçada a Alejandro Lerroux, en aquells moments president del govern espanyol, ens mostra la manca d'influència real del partit a Manresa. El motiu són els problemes que té un militant del partit per accedir a la seva propietat a través d'un camí que passa per una finca dels jesuïtes. Cal recordar que la Companyia de Jesús havia estat expulsada de l'estat espanyol per ordre del govern de la República. Per tant, el conflicte és amb les autoritats locals i s'accusa en aquest sentit als alcaldes de Manresa i lluís Primés i Francesc Marçet, d'ERC, que en aquells moments es trobaven empresonats pels fets del Sis d'Octubre del 1934, de ser els responsables de la situació creada.

2 CLUB REPUBLICÀ
TELÈFON 2314
MANRESA

Exmo. Sr. D. Alejandro Lerroux,
President del Consell de Ministres.
Madrid.

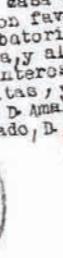
Ilustre Jefe: Nuestro antiguo amigo y entrañable correligionario, D. Joaquín Casasnovas Rojas, natural y vecino de esta ciudad, viene disfrutando de su saludable edad de una autorización de los Padres Jesuitas de la Chiesa de San Ignacio que, como sabe, está encallada aquí y en virtud de la cual, D. Joaquín Casasnovas, utilice un camino que desde la Calle de San Marcos conduce a la casa de su propiedad y la que viene habiendo. Por diferencias políticas continuamente, negándose él el derecho a utilizar aquél camino que viene utilizando hacia más de veinte años. Los señores de la Compañía de Jesús, por su parte, negándole el uso de aquél camino, cerrando el paso a su propiedad y albergue, Sres. Francesc y Marçet, llegaron a comunicarle por escrito que no hiciera uso de aquél camino, cerrándole el paso a los Bienes de los Jesuitas, cuando que, como representantes del Patronato, tienen un derecho que tanto años antes les había sido concedido y posteriormente para Jesuitas. Recientemente, ha venido a Manresa el abogado asesor del referido Patronato, D. Amilio Giménez, para hacer una información de este asunto, ya que nuestro patronato repetidamente se ha ocupado recurriendo en razón de lo anterior, escrita al Patronato, a quien se ha de resolver esta cuestión, o sea más bien, ahora bien, como este Sr. al venir a Manresa para informarse no escuchó, mas que a la parte opuesta, algún empleado municipal que es quien ha venido haciendo durante ese tiempo la valúe de la Iglesia, que falta de elementos de juicio reservaba al asunto contra el interés de D. Joaquín Casasnovas al cual, de negárselle el derecho a usar el camino que viene teniendo hace más de veinte años, viene su causa maliciosa, sin acceso natural a la misma. En el recurso omiso resultación favorable se habrá ofrecido a su intereseada toda clase de detalles probatorios de su derechos. Creemos se haría una obra de justicia y al propio tiempo un señalamiento favorable a un entusiasta correligionario, interesando del asesor jurídico del Patronato de los Bienes de los Jesuitas, y catódratico auxiliar de Derecho Civil de la Universidad Central, D. Amilio Giménez, tuviere en cuenta el interés de nuestro recomendado, D. Joaquín Casasnovas Rojas. Suyo affuso amigo y correligionario

El Secretari

El President

10/9/35

El Secretari

10/9/35

El Secretari

10/9/35

El Secretari

10/9/35

El Secretari

10/9/35

El Secretari

10/9/35

El Secretari

10/9/35

El Secretari

10/9/35

El Secretari

10/9/35

El Secretari

10/9/35

El Secretari

10/9/35

El Secretari

10/9/35

El Secretari

10/9/35

El Secretari

10/9/35

El Secretari

10/9/35

El Secretari

10/9/35

El Secretari

10/9/35

El Secretari

10/9/35

El Secretari

10/9/35

El Secretari

10/9/35

El Secretari

10/9/35

El Secretari

10/9/35

El Secretari

10/9/35

El Secretari

10/9/35

El Secretari

10/9/35

El Secretari

10/9/35

El Secretari

10/9/35

El Secretari

10/9/35

El Secretari

10/9/35

El Secretari

10/9/35

El Secretari

10/9/35

El Secretari

10/9/35

El Secretari

10/9/35

El Secretari

10/9/35

El Secretari

10/9/35

El Secretari

10/9/35

El Secretari

10/9/35

El Secretari

10/9/35

El Secretari

10/9/35

El Secretari

10/9/35

El Secretari

10/9/35

El Secretari

10/9/35

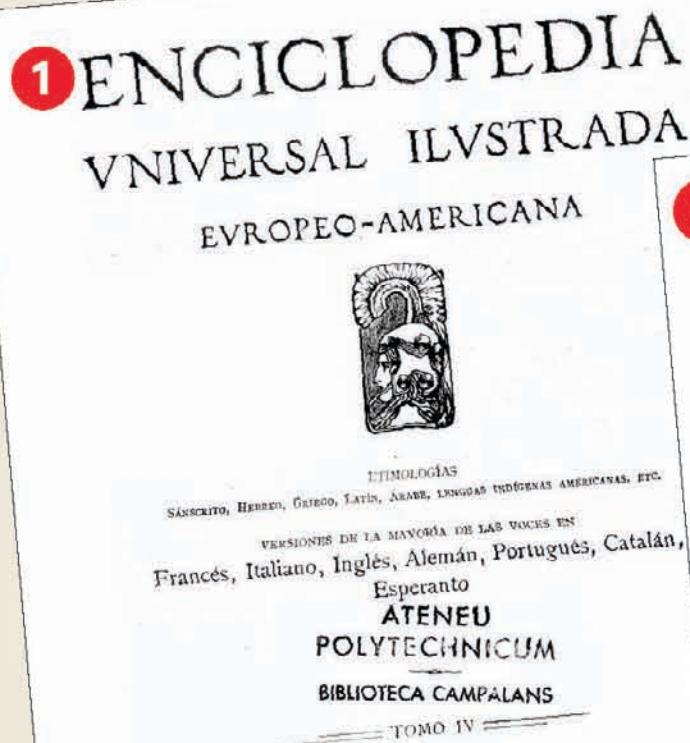
1 Fotocòpia de la primera pàgina del volum IV de l'enciclopèdia Espasa que es troba actualment a la sala de consultes de l'Arxiu de Salamanca. S'hi pot veure clarament qui era el propietari de l'enciclopèdia: "Ateneu Polytechnicum. Biblioteca Campalans". A la dreta, una imatge actual de la sala de consultes amb l'enciclopèdia Espasa requisada.

2 Acta d'escorcoll de l'Ateneu Polytechnicum que varen fer els funcionaris franquistes el 20 de març del 1939. Segons aquest document, es va produir la "retirada de los libros de la Secretaría y separación de los libros de carácter marxista de la Biblioteca, los cuales quedan en depósito del testigo firmante para ser retirados otro dia". Entre aquests llibres hi havia d'haver l'enciclopèdia Espasa esmentada.

3 Document del 6 de juny del 1940 segons el qual el màxim responsable de les requises, Marcelino Ulibarri, es fa càrrec d'una "Enciclopedia Espasa" per al seu domicili particular.

4 Fragment final del "Parte diario de servicios realizados" per un dels equips de requisas i on queda patès que van confiscar dues encyclopèdies Espasa més.

2 Acta de Entrada y Registro

En Barcelona a las 14 horas del día veinte de marzo de 1939, se personaron los Agentes del Servicio de Recuperación de Documentos D. Juan Quicalt Oliva y D. Lluís de la Torre. Vieron la casa núm. 27 de la calle Ctra. S. Pedro y su piso 1º domicilio de D. Ateneo Polytechnicum de años de edad, de estado y profesión con objeto de practicar un registro, estando presentes D. Arturo de la Torre y D. dando el resultado siguiente:

Retirada de los libros de la Secretaría y separación de los libros de carácter marxista de la Biblioteca, los cuales quedan en depósito, del testigo firmante para ser retirados otro dia

Con fecha de hoy me hago cargo de una colección completa de la "Encyclopédie Espasa", compuesta de 70 volúmenes, 10 apéndices y un Suplemento de 1934, procedente de la Sección Político-Social de esta Delegación; queda depositada en mi domicilio particular, Avda de Alemania nº 37, piso 3º en esta plaza.

Salamanca 6 de Junio de 1940.

EL DELEGADO

M. de Ulibarri

A la mateixa sala de consultes de l'Arxiu de Salamanca hi ha una encyclopèdia requisada

A la mateixa sala de consultes de l'Arxiu de Salamanca, al lloc on treballen els investigadors per demanar la documentació pertinent i fer la recerca, es troba a l'abast de tothom una encyclopèdia Espasa formada per 70 volums, 10 annexos i un suplement de l'any 1934.

Segurament molts investigadors no saben d'on procedeix aquesta encyclopèdia. Però si mirem els seus volums trobarem en alguns la resposta. Un segell estampat ens informa sobre la seva procedència: "Ateneu Polytechnicum. Biblioteca Campalans". Es tracta, doncs, d'una encyclopèdia que es va confiscar a la seu d'aquesta entitat i que es va traslladar a Salamanca. Allà, amb coneixement o no dels responsables de l'arxiu, hi ha una prova més de la confiscació de què va ser objecte Catalunya l'any 1939.

L'Ateneu Polytechnicum fou una associació fundada el 1924 a Barcelona per alguns dels professors que havien estat destituïts aquell mateix any de l'Escola del Treball, ja en l'època de la dictadura de Primo de Rivera. Un era Rafael Campalans. L'entitat organitzava cursos i conferències d'interès general. L'activitat musical de l'ateneu fou plasmada en l'organització de l'Associació Obrera de Concerts.

Rafael Campalans (Barcelona, 1887-Torre del Río, 1933) fou director de l'Escola del Treball (1917) i secretari general d'ensenyament tècnic i professional de la Mancomunitat (1922). Membre fundador de la Unió Socialista de

Catalunya (1923), fou conseller d'Instrucció Pública en el govern provisional de Catalunya (1931) i diputat a les Corts constituintes de la República, on destacà per la seva defensa de l'Estatut de Catalunya.

El 20 de març del 1939, un dels equips de requisas franquistes va entrar a la seu de l'Ateneu Polytechnicum (carrer de Sant Pere Alt, número 27) i va efectuar la confiscació. Aquesta no va ser l'única encyclopèdia Espasa requisada. Pocs dies abans, a Barcelona mateix, se n'havien endut una del domicili de Frederica Montseny i una altra de l'Ateneu Llibertari.

Un document localitzat a l'Arxiu de Salamanca deixa constància que una d'aquestes encyclopèdies (no se sap exactament quina) va anar directament al domicili de Marcelino Ulibarri, que, com vam veure al primer capítol, era el màxim responsable de la Delegació del Estado para la Recuperación de Documentos.

PROPER CAPÍTOL: Els sindicats, elements decisius.

Parlarem de la força que tenien els sindicats durant el temps de la República i veurem, entre d'altres, documents del Sindicat Obrer d'Indústries Elèctriques i de l'Associació de Dependents.